

'Wormmaan' door Mariken Heitman

Mariken Heitman

WORMMAAN

Roman

atlas contact

Wie *Wormmaan* nog niet gelezen heeft, kan waarschijnlijk niet wachten om er aan te beginnen nu dit boek toch enigszins onverwacht de Libris Literatuurprijs heeft gewonnen. En terecht, zou ik zeggen. Dus neem het boek mee op vakantie naar de Wadden of de Levant, kruip een weekend weg in de moestuin of in de kelder van een oud vakantiehuisje of laat je gewoon vanuit je luie stoel door deze veelzijdige plekken in de roman verrassen.

Wormmaan is de tweede roman van Mariken Heitman met, net als in haar debuutroman *de Wateraap*, een extreem origineel verhaal, dat draait om de strijd tegen de vaste vorm die aan hoofdpersonage Elke (in beide boeken) wordt opgedrongen. *De Wateraap* werd voor verschillende prijzen genomineerd. *Wormmaan* is nu dus bekroond met de Libris literatuurprijs.

Biologe Elke werkt bij een tuinderij waar zij gewassen veredelt. Ze heeft 7 jaar aan een pompoen met superieure eigenschappen gewerkt, als een concurrerend bedrijf een pompoen met exact dezelfde kenmerken op de markt brengt. Dat betekent een dikke streep door haar werk. Dit is slechts een risico van het vak, maar bij Elke voedt dit een al aanwezig gevoel van niet passen; niet in de wereld van de gewassen, waar de veredeling van planten vooral zorgt voor aangeleerde hulpeloosheid in haar ogen. En ook niet tussen de mensen, die allemaal denken vanuit de vastomlijnde tweedeling waarin mensen mannen zijn en vrouwen mensen zonder piemel.

In een parallelle vertelling komen we in aanraking met de eerste boeren in de vruchtbare halve maan van de Levant, zo'n 9000 jaar geleden. Mensen hebben zich daar in een zeer vruchtbare periode gevestigd, waarna de bevolking toenam en men meer voedsel nodig had. Nu er magere jaren aanbreken, bevinden ze zich in een situatie dat ze niet meer terug kunnen

naar hun nomadische bestaan, maar nauwelijks genoeg hebben om alle monden te kunnen voeden. Geen goede tijden om een vreemdeling te zijn, zoals Ra, een buitenstaander, verdreven van haar eigen gronden. Ze voegt zich bij dit volk met als enige verdienste enkele erwtenplantjes. Dit gewas wordt door de Waker (een soort sjamanistische priesterhoofdman) gezien als een geschenk van de Moedersteen, die het volk als een god vereert. In één korte bocht door kent deze autoriteit Ra het label middenpersoon toe, een staat waar zij zich niet in herkent maar wel naar voegt gezien haar precaire positie.

Elke neemt ontslag bij de tuinderij en gaat op avontuur met erwtenplantjes die verwant zijn aan de wilde voorouders van deze plant. Vanaf dan loopt geregeld de-vrouw-die-zij-nooit-geworden-is mee, haar alter ego, dat zich volgens de geldende normen voor vrouwelijkheid kleedt en gedraagt. Door de erwtenplanten, die door de generaties heen in een bepaalde vorm zijn gedwongen, te laten verwilderen, hoopt ze een maatschappelijke Denkfout met hoofdletter D bloot te leggen die voor eens en voor altijd bewijst dat niet zij verward is maar de rest van de mensheid:

“Eerst verlos ik de erwt van zijn vorm en daarna mijzelf.”

Haar grootste vijand is de denkfout van de vergetelheid: mensen vergeten hoe hun voorouders invloed hebben uitgeoefend op de vorm en denken vervolgens dat die vorm vaststaat, en de natuurlijke orde der dingen is.

Verschillende motieven keren steeds prachtig terug in dit boek, zo zijn erwtenplantjes, en wormen tweeslachtig, bestaat er in beide verhaallijnen een granieten steen en spelen eilanden als geïsoleerde omgevingen waar afwijkende ontwikkelingen plaatsvinden in mens, plant en dier een grote rol. Eilanden zijn dus hét bewijs dat afwijken mogelijk is en dat meerdere variaties naast elkaar kunnen bestaan. Via de Oostvaardersplassen, de verdwering van olifanten en reusachtige ratten en de Floresmens, leidt de weg uiteindelijk naar een Waddeneiland waar je als lezer geconfronteerd wordt met de strijd die iemand voelt die wordt gedwongen te voldoen aan alle opgelegde normen.

Mariken Heitman cirkelt steeds dichterbij de Denkfout tot uiteindelijk de wormen in de kelder aan toe, die ook maar gewoon hun kop stoten aan de stenen en dolgelukkig zijn als ze het licht van hun wormmaan, waar ze naar toe bewegen, zien. Het roept de vraag op welke moedersteen, welke wormmaan, welke door mensen geconstrueerde vastigheden ik zelf volg en aanbid. Erg knap als een schrijver zó dichtbij de blinde vlekken van de lezer kan komen.

Uitgeverij AtlasContact, 2021

Pagina's 259

ISBN 978 9025 470 722

Recensie door Kim ter Beke, mei 2022